

Vége

Vége? Mármint minek? Nos, egyvalaminek, tudniillik az első világháborúra visszaemlékező, amolyan sorozatfélének mindenképpen vége.

Nemrég kezdődött, 2014-ben. Jól emlékszem.

Iszonyatosan régen kezdődött, 2014-ben. Jól emlékszem.

Amint ennek a számnak az egyik szövegéből megtudhatjuk, a háborús események 1549 napon át zajlottak, 1549 napon át zajlott a konkrét öldöklés. Persze jóval tovább tartott, zajlott az mindig is, előtte is és utána is, amióta csak ember az ember, és vélhetően zajlik is majd egészen addig, amíg ember az ember. Úgy tűnik, valamiféle tévedés, valami szörnyű hiba eleve belénk van kódolva.

E négy év alatt megpróbáltunk a magunk módján visszaemlékezni a nagy háborúra, ahogyan akkoriban nevezték, jó adag eufemizmustal, a nagyipari méretekben zajló gyilkolást afféle hősi kalanddá stilizálva. Mi persze már jól tudjuk, és nem is csupán az *Ex Symposion* által, hogy nem volt ebben semmiféle hősiesség, és nem volt benne semmiféle kaland. Az ember mutatkozott meg, mégpedig a legcsúfabb, vicsorgó arcát mutatva.

Mi persze szerencsések vagyunk. Nem számoltam ugyan utána, hány nap telt el Az *Együtt 1914* című számunk szerkesztésének megkezdése óta, de mondjuk azt, hogy 1549. E napok alatt mi folyóiratot csináltunk, ami lehet, hogy szintén nem mindig könnyű, néha valóságos csetepaté is zajlik közben, de azért mégsem háború, mi íróasztalnál kuksoltunk, és nem lövészárokból. Jobb dolgunk van, mint a száz évvel ezelőttieknek volt. Ezért is illendő dolog, hogy megemlékeztünk róluk a magunk szerény módján.

Az 1914-es esztendő nagyon hangos volt, kardcsörtetés, lármás, de ezt tudjuk, ezt nem részletezem. Ama bizonyos 1549 nap elteltével, 1918-ra valahogy minden lecsendesedett. A háború, a nagy háború, vagyis a nagy öldöklés, ami később az első világháború nevet kapta, egyszer csak véget ért, nem diadalmas győzelmekkel, nem megsemmisítő vereségekkel, hanem csak úgy, mintha mindenki, győztes és vesztes egyaránt jócskán ráunt volna, jól van, most már elég, nem bírjuk, és nem is akarjuk tovább, hagyjuk már inkább abba.

Abbahagyták, ez így pontos, de nem fejezték be. Ezt is tudjuk. Valamikor azt gondoltuk, hogy a másodikkal talán befejezték, a hidegháború végével pedig akár még reménykedhettünk is, hogy de most már tényleg, végre. A történelem vége. A történelem vége? De jó is lenne...

Szóval, most mi is abbahagyjuk. Azt, hogy befejezzük-e, most még inkább nem árurom el. Annyi azonban eléggé bizonyos, hogy a történelem 1918-ban semmiképpen sem ért véget, és lehet, hogy sokan szeretnék, vagy inkább szerették volna, ha 2018-ra már vígan ünnepelhetnék a végét, de valahogy úgy tűnik, ez még mindig nem lehetséges. Ez pedig valamit talán sejtet. De ennek a mi 1549 napunknak most vége.

MESÉS Péter

Vajda Mihály

Ezerkilencszáztizennyolc

Eszébe jut erről az évszámról valakinek bármi más, mint hogy...? Ja, igen, igen: ebben az évben fejeződött be a világháború. S ha mégis megerőtetem az agyam, akkor beugrik az őszirózsás forradalom. Nekem, meg akik a magyar történelmet tanulták. Pedig sok minden más is történt. Mindaz, amit a versailles-i békeszerződés tartalmaz, nemcsak a mi Trianonunk, már ekkor bevégeztetett. Elismertették Lengyelország függetlensége, elismertették Csehszlovákia (mi az?) függetlensége – előbb persze a cseheknek követelniük kellett az egyesülést Szlovákiával (mi az?)... nem sorolom. Ha akad történész, akit ez a korszak érdekel, elmondja majd; vagy már el is mondta. Ami a „történelmi” Magyarországot (mi az?) illeti, azt talán még meg kell említeni, hogy az entente különbékét kötött Romániával, így hát Gyulafehérváron kimondatik a román országok, köztük Erdély egyesülése. Meg hogy megalakul a szerb–szlovén–horvát nemzeti tanács, s rövidesen Montenegró egyesül Szerbiával... De azt már tényleg nem mondom, ami Magyarországot közvetlenül nem érinti.

Már az említettek közül is lehet éppenséggel arra a következtetésre jutni, hogy a rémes, négy évig tartó tömegmészárlásnak mégiscsak volt valami értelme. Értelme? Az lett volna az értelme, hogy Közép-Európa kis nemzetei elnyerjék függetlenségüket, s ezzel lehetővé váljon, hogy az elmúlt száz évben marjagyötörjék egymást? Lehet éppenséggel. Ki állíthatja, hogy a dolgok, történések, események értelme értelmes? Persze az is lehet, hogy Fejtőnek van igaza. Az egésznek az volt az értelme, hogy szétverjék a Habsburg Monarchiát. Valahogy útjában volt a többieknek. S ez persze visszavonhatatlanul sikerült is. Egy azonban bizonyos. A szakadékot, amely a nietschei istengyilkosság eredményeként keletkezett, s amelybe senkinek sem volt kedves beletekinteni, megannyi hullával sem sikerült feltölteni. Nem tudom, gondolt-e Nietzsche Frigyes világháborúra, de azt tudta – amíg egyáltalában tudtukra adta, hogy mit tud –, hogy a szakadékot feltölteni nem lehet. Abban bízott – ő is micsoda egy utópista volt! –, hogy majd megszületik az emberen túli ember (leánykori nevén Übermensch), aki, szemben az em-

berrel, s különösen a már az ő korában is nyüzsgő, ezt-azt-apróságot (vagyont, hatalmat) szerezni igyekvő utolsó emberrel, lesz olyan bátor, és bele fog tekinteni a lét szakadékába. Hogy akkor mi lesz, vagy pontosabban, milyen lesz az a világ, amelyben az Übermensch büszkén, méltósággal végzi a dolgát, s ha éppen arra jár, beletekint a szakadékba, azt – ha jól tudom – nem árulta el. Valószínűleg nem is tudta. Ennyiben mégiscsak sokkal jobb volt a többi utópistánál, akik azon igyekeznek azóta is, hogy az utolsó emberek segítségével – mit tegyünk, ha csak ilyenek vannak? tessék már elárulni! – feltöltsék a szakadékot: belélődözvén egyéb utolsó embereket. Hogy a kívánt végeredmény megszülessék.

Ezért aztán mindegy is volt, hogy az ezerkilencszáztizennyolcban sebtében végbevitt kikiáltások, felosztatások, tüntetések, lázadások, összeomlások, elismerések, megalakulások, egyesülések, lemondások – nem viccelek, mindezekből volt bővíben – hová vezetnek. A vesztesek kizárásával összeülő nemzetek közössége egy nagyszabású békekötés keretében 1920-ban szentesíti a kialakult új status quót, azzal a csak Keynes által elárult nemes céllal, hogy előkészítsenek egy új világháborút. (Szakadékfeltöltés. Mert gyilkolni megnyugtató.) Amikor Keynestől – John Maynard – megkérdezték, hogy tulajdonképpen min munkálkodtak olyan hosszan, állítólag azt mondotta volna: „Előkészítettük a második világháborút.” Lehet éppenséggel, hogy nem kérdeztek tőle semmit, s így nem is volt mire válaszolnia, de így, retrospektíve, azt kell mondanom: mondta, nem mondta: igaza volt.

Egyszóval ezerkilencszáztizennyolcban nem fejeződött be az első világháború. Csak huszonegy év szünetet tartottak. Kelltenyi idő, hogy a mindentől megfosztott Német Birodalom egy osztrák őrmester – az volt? – segítségével felkészüljön az újabb összecsapásra, melynek végén – most már jó lelkiismerettel – ízzé-porrá zúzhatták a Birodalmat. Arról aztán már végképp nem beszélhetek, hogyan lett később Németország az Európai Uniónak nevezett szerencsétlenség legerősebb tagja. – Talán az nem tartozik már ezerkilencszáztizennyolchoz.

